

DOI: 10.30497/PKN.2024.244709.3079

Received: 2024/06/19

Accepted: 2024/04/21

Qualitative Meta-analysis of political researches on the "Hayat-e-tayebeh" from 2011 to 2021

Ebrahim kimiyaei Devin*
Farshad Shariat**
Seyyd Mohammadreza Ahmadi Tabatabaei***
Omid Shafiei Ghahfarokhi****

The condition of man and his utopia in schools of thought have been accompanied by various descriptions and then different prescriptions. It can be said that "Hayat-e-tayebeh" is the most important imaginary inspired by the Holy Qur'an about happiness and good situation. The preliminary review of the research background shows the use of different narrative and rational approaches in these studies. For a deep analysis of Hayat-e-tayebeh, it is necessary to study this diverse range. This article, with the aim of Qualitative meta-analysis of political researches related to Hayat-e-tayebeh from 2011 to 2021, investigates and explains the strengths and weaknesses of these studies. These researches are examined at three theoretical, methodological and consequential levels based on the meta-analysis method. The main goal of this research is the diagnostic study of the state of scientific production of these articles and the summation and synthesis of these researches with a political approach to achieve a relatively more comprehensive picture. Predominance of narrative (historical) method, generalization, abstractness and lack of diversity in the research method have been the main shortcomings of political studies of this concept. Also, most of the articles were related to the question of what is Hayat-e-tayebeh, and the question of how it is, was less raised; Therefore, these researches are mostly at the level of theory testing and do not enter into theorizing. Based on the findings, it is possible to present a semantic structure based on three pillars of individual, social and political of Hayat-e-tayebeh. This semantic structure is a simplified plan that defines the basic lines of an abstract set and the relationships between them; This plan goes beyond the level of thought and abstraction and to some extent enters the field of principles and practical values.

Keywords: Bliss, Happiness, Politics, Qualitative Meta-Analysis, Quran, Hayat-e-tayebeh.

* Ph.D.c in Political Science from Faculty of Islamic Studies and Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, I.R.Iran (Corresponding author).

kimiyaei@isu.ac.ir

0009-0009-3907-7068

** Professor of Political Science, Faculty of Islamic Studies and Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, I.R.Iran.

f.shariat@isu.ac.ir

0009-0001-02547-4689

*** Associate Professor of Political Science, Faculty of Islamic Studies and Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, I.R.Iran.

tabatabai@isu.ac.ir

0000-0003-1799-1990

**** Assistant Professor of Political Science, Faculty of Islamic Studies and Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, I.R.Iran.

shafiei@isu.ac.ir

0000-0003-1380-5978

فرا تحلیل پژوهش‌های سیاسی ناظر بر حیات طیبه (از سال ۱۴۰۰-۱۳۹۰)^۱

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۲

مقاله برای بازنگری به مدت ۸ روز نزد نویسندگان بوده است.

ابراهیم کیمیایی دوین*

فرشاد شریعت**

سید محمدرضا احمدی طباطبایی***

امید شفیعی قهرخی****

چکیده

«حیات طیبه» مهم‌ترین تصویری است که با الهام از قرآن کریم از خوشبختی و وضع مطلوب ارائه شده است. بررسی اولیه پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه، نمایانگر استفاده از رویکردهای مختلف نقلی و عقلی در این مطالعات است. برای تحلیل دقیق حیات طیبه نیاز است که این گستره متنوع بررسی شود. این مقاله با هدف فراتحلیل پژوهش‌های سیاسی مرتبط با «حیات طیبه» در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۴۰۰، در ابتدا به توضیح نقاط قوت و ضعف این مطالعات می‌پردازد. این پژوهش‌ها در سه سطح نظری، روشی و نتیجه‌شناسانه بررسی شده‌اند. هدف اصلی پژوهش، مطالعه تشخیصی وضعیت تولید علمی مقاله‌ها در حوزه حیات طیبه و جمع‌بندی این پژوهش‌ها با رویکرد سیاسی برای دست یافتن به تصویری نسبتاً جامع‌تر است. بر اساس تحلیل یافته‌ها می‌توان یک شاکله معنایی مبتنی بر سه رکن فردی، اجتماعی و سیاسی از حیات طیبه ارائه کرد. ضمناً غلبه روش معرفت نقلی (تاریخی)، کلی‌گویی و انتزاعی بودن و عدم تنوع در روش پژوهش از اصلی‌ترین کاستی‌های مطالعات سیاسی این مفهوم بوده است.

واژگان کلیدی: حیات طیبه، خوشبختی، سعادت، سیاست، فراتحلیل، قرآن کریم.

* دانشجوی دکتری علوم سیاسی گروه اندیشه سیاسی، دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران، جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول).

kimiyaei@isu.ac.ir

0009-0009-3907-7068

** استاد تمام علوم سیاسی، دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران،

جمهوری اسلامی ایران.

f.shariat@isu.ac.ir

0009-0001-02547-4689

*** دانشیار گروه اندیشه سیاسی، دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام،

تهران، جمهوری اسلامی ایران.

tabatabai@isu.ac.ir

0000-0003-1799-1990

**** استادیار علوم سیاسی، دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران،

جمهوری اسلامی ایران.

shafiei@isu.ac.ir

0000-0003-1380-5978

مقدمه

بیان مسئله: زندگی بشر و وضع مطلوب او در مکاتب مختلف فکری با تجویزهای گوناگونی همراه شده است. حیات طیبه^۲ از جمله مفاهیم دینی است که تصویرگر بهروزی و وضع مطلوب از منظر شارع مقدس است. شاید در حال حاضر، سخن از حیات طیبه در قرن بیست و یکم با وجود عمومیت مکاتب سکولار کمی دشوار باشد، چه برسد به آنکه این مفهوم به بدیلی برای آنان تبدیل شود؛ اما تلاش‌های فکری فراوانی ذیل مفاهیم همچواری چون سعادت، خوشبختی، رفاه، الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و توسعه، برای توضیح انگاره زندگی فضیلت‌مند در عصر نوین انجام شده است. بالا بودن حجم پژوهش‌ها از یک‌روی تأکید بر اهمیت آن و از روی دیگر، چالشی در برابر محققان است که قصد تدقیق در این حوزه را دارند. براین‌اساس دغدغه اصلی پژوهش حاضر ارائه تصویری نسبتاً جامع از این نظریه مترقی بومی است.

اهمیت: امروزه انگاره پیشرفت، تنظیم‌کننده حوزه‌های مختلف فعالیت بشری است و با زندگی روزمره انسان گره خورده است. در قاموس ادبیات اسلامی نیز «حیات طیبه» با وعده ارائه الگوی زندگی‌ای گوارا، به‌عنوان مفهومی مترقی و متعالی شناخته می‌شود. از این‌رو، پژوهش حاضر به دلیل ترویج نظریه‌های بومی از انگاره پیشرفت دارای اهمیت نظری است.

ضرورت: به باور محققان، صرف مطالعه پژوهش‌های انجام‌شده در یک حوزه معین با اشکالاتی از جمله؛ ذهنی بودن تحقیقات، ناتوانی در انتخاب ویژگی‌هایی که موجب یک‌دست شدن نتایج می‌شود و عدم توانایی در بررسی متغیرهای اصلی این پژوهش‌ها، همراه است. همچنین عدم فراتحلیل این دست مطالعات منجر به سردرگمی احتمالی و نگاه تک‌بعدی پژوهشگران می‌شود؛ از این‌رو فراتحلیل مطالعات حیات‌طیبه دارای ضرورت نظری است.

اهداف: کمک به ایضاح انگاره حیات طیبه، از طریق انسجام‌بخشی، مرور نظام‌مند و فراترکیب مطالعات انجام شده، هدف اصلی این پژوهش است. براین‌اساس، تعمیق و بسط مفهومی حیات طیبه با رویکردی سیاسی، و زمینه‌سازی برای توسعه نظری و کاربردی آن در پژوهش‌های آتی، به‌عنوان دو هدف فرعی مدنظر نویسندگان می‌باشد.

سؤال‌ها و فرضیه: پژوهش حاضر فرضیه‌آزما نبوده و بر نظام سؤال‌ها استوار است. پرسش اصلی عبارت است از: وضعیت تحلیلی پژوهش‌های سیاسی صورت گرفته در موضوع حیات طیبه طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۴۰۰ چگونه است؟ سؤال‌های فرعی نیز بدین شرح هستند: مؤلفه‌های معنایی حیات طیبه با رویکردی سیاسی چیست؟ شاخص‌های محوری برای فراتحلیل پژوهش‌های حیات طیبه کدام‌اند؟ معیارهای اصلی برای شناسایی پژوهش‌های مرتبط با حیات طیبه کدام‌اند؟ و اینکه: شبکه مفهومی حیات طیبه در آیین تفاسیر شیعه چگونه است؟

۱. پیشینه پژوهش

با در نظر داشتن این نکته که قسمت عمده فراتحلیل هر موضوعی، به‌نوعی مرور نظام‌مند پیشینه پژوهش‌ها در همان زمینه است، پیشینه پژوهش در این پژوهش در دو سطح تنظیم می‌شود:

۱-۱. پیشینه پژوهش در نشریه دانش سیاسی

در این نشریه یک عنوان مقاله مرتبط با «حیات طیبه» منتشر شده که به بررسی مؤلفه‌های «حیات طیبه» در اندیشه سیاسی نوصدرائیان با تأکید بر آراء علامه طباطبایی و شهید مطهری (درخشه و تیشیری، ۱۳۹۹) اختصاص دارد. این مقاله از حیث موضوعی با این پژوهش مشابه است؛ اما از آن جهت که به اندیشه نوصدرایی می‌پردازد، متفاوت ارزیابی می‌شود.

۲-۱. پیشینه پژوهش در سایر منابع

اگرچه در ارتباط با حیات طیبه منابع متعددی منتشر شده که موضوع پژوهش حاضر هم هستند؛ اما با تأکید بر روش فراتحلیل پژوهشی انجام نشده است؛ لذا عمده منابع موجود به تعریف و تبیین مؤلفه‌ها و مبانی حیات طیبه اختصاص دارد که در این خصوص می‌توان به زرنگار (۱۳۹۱)، فولادی و درویشی (۱۴۰۲) و اخلاقی و همکاران (۱۳۹۶) اشاره داشت.

بر این اساس وجه تمایز پژوهش حاضر انتخاب روش فراتحلیل است که منجر شده تا مقاله حاضر جامعیت و گستردگی بیشتری نسبت به سایر آثار داشته باشد.

۲. مبانی مفهومی و نظری سعادت و حیات طیبه

«حیات طیبه» مفهومی قرآنی است و سابقه‌ای به قدمت عصر نزول قرآن دارد؛ اما در قلمرو دانش سیاسی مفهومی نسبتاً بدیع می‌باشد که کمتر به ابعاد معنایی‌اش پرداخته شده است؛ البته حوزه‌های معنایی مشابهی مثل سعادت، خوشبختی و یا زندگی خوب در سیاست همواره مدنظر بوده‌اند و برای تحلیل مفهومی حیات طیبه نیز باید بررسی شوند (نک. رجایی، ۱۳۹۹، ص. ۴۵). در این میان مفهوم سعادت دارای اولویت است؛ زیرا که حیات طیبه متضمن سعادت اخروی و دنیوی است.

۲-۱. رویکردهای نظری به سعادت

سعادت کلید روش‌شناختی فهم اندیشه‌های اسلامی است (احمدی طباطبایی، ۱۳۸۸، صص. ۱۱۱-۱۱۲) که نزد مسلمانان با دو رویکرد فلسفی و تفسیری تحلیل شده است (نادری، ۱۳۹۵، صص. ۴۳-۴۶): باید در نظر داشت از این منظر، سعادت و مدینه فاضله یکی نیستند؛ بلکه همجواری دارند؛ اما در سطح تفسیری، تمرکز بر تفسیر آیات قرآن کریم و روایات بوده است.

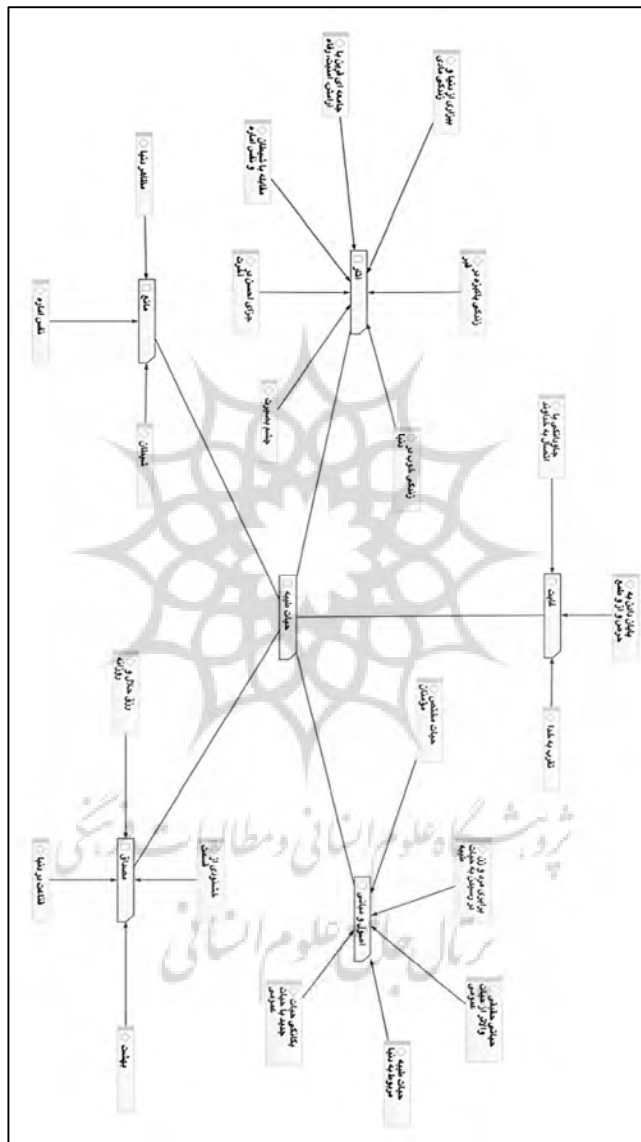
الف. حیات طیبه در رویکرد فلسفی

سعادت نزد فیلسوفان مسلمان همانند یونانیان، با مدنیت و زندگی در «پولیس / مدینه» گره خورده است. در این نگاه، سعادت مدینه متضمن سعادت انسان است. فیلسوفان مسلمانان به پرچمداری فارابی در پاسخ به این پرسش که سعادت چیست، مفهوم مدینه فاضله را وضع کردند. از دیدگاه ایشان مدینه فاضله در راه تحقق سعادت طریقیست داشته و رئیس مدینه نقشی کلیدی در راهبری شهروندان به سمت خیر برین بر عهده دارد. این نگاه متأثر از فیلسوف‌شاه افلاطون و تطبیق آن با فلسفه بعثت انبیاست. به همین خاطر است که فارابی مؤسس فلسفه اسلامی، طرح مدینه فاضله اسلامی را بر سه بنیان استوار می‌کند: شهروندانی که ملتزم به اخلاق فاضله هستند، رئیس مدینه که کامل‌ترین فرد مدینه و راهبر است، و بالاخره الگوی تعاملی بین این دو که بر درک صحیح مردم از مبدأ، معاد و نبوت و پیروی از رئیس مدینه استوار است (احمدی طباطبایی، ۱۳۸۸، ص. ۲۷۹).

ب. «حیات طیبه» در رویکرد تفسیری مسلمانان

بخشی از تلاش مسلمانان در طلب جامعه آرمانی و مؤلفه‌های آن در تفاسیر قرآنی متجلی شده است. برخی معتقدند درخورترین مفهوم قرآنی برای این مطلوب، اصطلاح «حیات طیبه» است که برگرفته از آیه ۹۷ سوره شریفه نحل است (کیمیایی دویین، ۱۳۹۸، صص. ۵۶-۵۹). در این بخش با رجوع به تفاسیر بزرگ شیعه مطلوب خود در ایضاح حیات طیبه را دنبال خواهیم کرد. به منظور بررسی عمیق این تفاسیر از نرم‌افزار اطلس تی^۳ بهره‌برداری شده است. این نرم‌افزار یکی از برنامه‌های پیشرفته برای تحلیل متون کیفی است که فعالیت‌های مدیریت داده‌ها، بازیابی کدها، ساخت شبکه‌های مفهومی و خروج / صدور داده‌های تحلیلی برای فرایندهای تحلیلی را به خوبی انجام می‌دهد (اکبری و غفوریان، ۱۳۹۴، صص. ۷۲-۷۴). هفت تفسیر بزرگ شیعه از جمله قمی، التبیان، مجمع‌البیان، الصافی، کاشف، المیزان و نمونه، ذیل آیه ۹۷ سوره نحل مورد بررسی قرار گرفتند.^۴ مبتنی بر فرایند کدگذاری و مقوله‌بندی متن تفاسیر شیعه ذیل آیه ۹۷ سوره نحل، شبکه‌ای مفهومی از حیات طیبه به دست آمد. براین اساس، شبکه مفهومی حیات طیبه ذیل ۵ مقوله اصول و مبانی، غایت، آثار، مصداق و موانع پدیدار گشت (شکل شماره ۱).

شکل شماره (۱): شبکه مفهومی حیات طیبه در آیین تفسیر شیعه

(استخراج شده توسط مؤلفان از نرم‌افزار اطلس تی)

مستند به شبکه مفهومی حیات طیبه در شکل بالا می‌توان این تعریف از حیات طیبه را در آیین تفاسیر شیعه ارائه داد: حیات طیبه مرتبه‌ای بالاتر و والاتر از حیات عمومی در این دنیاست که فقط حصر در زنان و مردان مؤمن است و هدف آن رضوان الهی و جاودانگی است. این حیات جدید و حقیقی، مترتب آثاری سلبی (مانند: نفی مظاهر دنیا، شیطان و نفس اماره) و ایجابی (زندگی خوب در دنیا) است. رزق حلال، قناعت و بهشت نیز از دیگر مصادیق آن می‌باشند. براین اساس حیات طیبه امری مشکک و رتبی است که بالاتر از حیات دنیوی و مرتبه‌ای از وجود است که عمدتاً این نوع نگاه به مباحث وجود برآمده از نظام فلسفی حکمت متعالیه است. حکمت متعالیه به‌عنوان نظام فلسفی ملاصدرا جامع قرآن، عرفان و برهان است و بسیاری از پیروان این نظام فلسفی از جمله خود ملاصدرا، روی به تفسیر قرآن کریم با این نگاه آورده‌اند و قرآن کریم را منبع و مؤید آن برمی‌شمرند.

حال با عنایت به دو رویکرد بالا می‌توان شاخص‌های سعادت را در گفتمان اسلامی به شرح آمده در جدول شماره ۱ تبیین نمود:

جدول شماره (۱): شاخص‌های رویکردهای نظری به سعادت

رویکردهای نظری به سعادت	نظریه‌ها	روش کسب معرفت	ناظر به
رویکرد فلسفی	مدینه فاضله	عقلی	رئیس مدینه / زندگی اجتماعی / سیاست / عدالت
رویکرد تفسیری	حکمت متعالیه	نقلی، عقلی و شهودی	ایمان / اخلاق / تربیت / جاودانگی

(طراحی توسط نویسندگان)

۳. روش‌شناسی

مقاله حاضر از حیث نوع، بنیادی و از حیث رویکرد محققان توصیفی - تحلیلی است. برای گردآوری داده‌ها از روش اسنادی و برای تحلیل از روش فراتحلیل استفاده شده است. فراتحلیل با مرور نظام‌مند منابع، برای پیدا کردن، ارزشیابی، ترکیب و در صورت

نیاز، جمع‌بندی آماری، به پژوهش‌هایی می‌پردازد که قبلاً درباره موضوع خاصی به رشته تحریر درآمده‌اند (مکنون و سلیمی، ۱۳۹۷، ص. ۸). از ویژگی‌های ممتاز فراتحلیل این است که با ترکیب نتایج پژوهش‌های مختلف، دست پژوهشگران را برای یافتن نتایج معنادار بازمی‌گذارد. مراحل و گام‌های کاربست این روش عبارت‌اند از:
الف. طرح مسئله مبتنی بر بررسی پژوهش‌ها برای یافتن شکاف‌ها (که دربخش مبانی مفهومی و نظری انجام شد).

ب. تعیین معیارهای بررسی پژوهش‌ها: با توجه به مطالعات پیشینی و بررسی پژوهش‌های منتخب، معیارهایی در سه سطح نظریه‌شناسی، روش‌شناسی و نتیجه‌شناسی ملاک سنجش پژوهش‌های منتخب قرار گرفته است. معیارها در سطح نظریه‌شناسی عبارت است از نظریه‌ها و چهارچوب نظری، شاخص سه‌گانه ارسطویی، سنخ‌شناسی و تخصص پژوهشگران. در سطح روش‌شناسی نیز معیارها مبتنی بر سطح روش معرفت و سطح تحلیل خواهد بود. همچنین در سطح نتیجه‌شناسی، یک شاکله معنایی از حیات طیبه ارائه می‌شود.

پ. انتخاب پژوهش‌ها: انتخاب مقاله‌های علمی - پژوهشی در تارنماهای نورمگز، پایگاه داده جهاد دانشگاهی (سید) و پایگاه جامع علوم انسانی بر اساس کلیدواژه‌های «حیات طیبه»، «سعادت» و «خوشبختی» در عنوان، چکیده و واژگان کلیدی صورت گرفت (جدول شماره ۲). انتخاب بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۴۰۰ دلیلی پسینی دارد که برآمده از مطالعه تاریخ انتشار مقاله‌ها پس از جمع‌آوری آن‌ها در دی ۱۴۰۰ است. انتخاب رجوع به مقاله از بین پژوهش‌های انجام شده نیز به دلایل روش‌شناختی بوده است؛ زیرا که مقاله‌ها در این زمینه بیشتر از کتاب و پایان‌نامه است؛ دوم اینکه اصولاً پایان‌نامه‌های برتر، چکیده کار خود را در قالب مقاله ارائه می‌دهند و سوم، به دلیل دسترسی ساده‌تر به متن مقاله‌ها است. درمجموع، بر اساس معیارهای مذکور و با توجه به رویکرد سیاسی پژوهش، ۵۴ مقاله استخراج شد. با توجه به ریشه‌دار بودن حیات طیبه در ادبیات متفکران مسلمان و به‌منظور تدقیق در موضوع، پالایه دیگری از جنس جغرافیای فکری اعمال شد که بر اساس آن مقاله‌هایی که درباره اندیشه غیرمسلمانان و متفکران غربی بود، حذف شد و ۵۰ عنوان باقیمانده در جدول شماره ۳ فهرست شده است.^۵

جدول شماره (۲): موتورهای جستجو، پایگاه‌های اطلاعاتی و واژگان کلیدی مورد استفاده در پژوهش

موتورهای جستجو	واژگان کلیدی	فراوانی مقاله‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی		
		پایگاه داده جهاد دانشگاهی (سید)	پایگاه جامع علوم انسانی	فراوانی کل واژگان کلیدی
Google	حیات طیبه	۱	۱	۱۸
	سعادت	۱	۱	۲۸
Google Scholar	خوشبختی	۰	۰	۴
	فراوانی کل مقاله‌ها	۲	۲	۴۶

براساس جدول شماره ۲، تعداد ۴۶ مقاله از نورمگز، ۲ مقاله از پایگاه داده جهاد دانشگاهی و ۲ مقاله نیز از پایگاه جامع علوم انسانی جمع‌آوری شده است. همچنین در میان این ۵۰ مقاله، تعداد ۲۸ مقاله به‌واسطه کلیدواژه سعادت، ۱۸ مقاله به‌واسطه کلیدواژه حیات طیبه و ۴ مقاله به‌واسطه کلیدواژه خوشبختی انتخاب شده‌اند.

ت. جستجو و بازیابی معیارها در پژوهش‌ها، کدگذاری یا جدول‌سازی برای تحلیل یافته‌ها: در این مرحله بر اساس شاخص‌های سه‌گانه‌ای که پیش از این معرفی شده‌اند، کلیه آثار کدگذاری (نک. جدول شماره ۳) و سپس تحلیل و درنهایت گزارش پژوهش تدوین شده است.

جدول شماره (۳): عناوین مقاله‌ها، پژوهشگران، سؤالات اصلی، چهارچوب نظری و روش

عدد	عنوان مقاله	پژوهشگران و سال انتشار	سؤال اصلی / فرضیه	نظریه / چهارچوب نظری	روش مورد ادعا در مقاله	شاخص سه گانه بلیکی
۱	تحلیل مؤلفه‌های «حیات طیبه» در اندیشه سیاسی نوصدرائیان (با تأکید بر آراء شهید مرتضی مطهری)	درخشه و تبشیری (۱۳۹۹)	چستی مؤلفه‌های سیاسی حیات طیبه در اندیشه نوصدرائیان	چهارچوب نظری مبتنی بر مدینه فاضله در اندیشه نوصدرائیان	توصیفی - تحلیلی	چستی و چگونگی
۲	مدل نظری حیات طیبه به‌مثابه آرمان انقلاب اسلامی در اندیشه سیاسی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (بر اساس روش نظریه داده‌بنیاد)	نادری (۱۳۹۵)	طراحی مدل نظری حیات طیبه در اندیشه سیاسی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای	چهارچوب نظری مبتنی بر جامعه مطلوب توماس اسپریگنز	داده‌بنیاد	چستی و چگونگی
۳	صورت‌بندی لوازم سیاسی خوشبختی در حکمت متعالیه	شفیعی قهفرخی و بهارلو (۱۳۹۹)	چگونگی صورت‌بندی لوازم سیاسی خوشبختی در حکمت متعالیه	چهارچوب نظری مبتنی بر خوشبختی در حکمت متعالیه	توصیفی - تحلیلی	چستی و چگونگی
۴	طراحی الگوی سعادت‌محور مصرف (با رویکرد ریاضی)	فرج (۱۳۹۰)	ارائه مدل مصرف ریاضی مبتنی بر قیود و فروض اسلامی	چهارچوب نظری مبتنی بر رفتار مصرف‌کننده	توصیفی - تحلیلی	چستی و چگونگی
۵	بررسی تطبیقی نظریه‌های رفاه و بهروزی	عربی (۱۳۹۰)	نقد نظریه‌های متعارف رفاه و بهروزی و ارائه دیدگاه اسلامی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چستی
۶	الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت بر اساس دیدگاه فارابی (مطالعه موردی سعادت سیاسی اجتماعی)	حسینی فر (۱۳۹۴)	ارائه شاخص‌های الگوی پیشرفت ایرانی - اسلامی	چهارچوب نظری مبتنی بر سعادت در اندیشه فارابی	توصیفی - تحلیلی	چستی و چگونگی
۷	سیر تفکرات پیرامون مدینه فاضله در جهان اسلام	افراد و احمدی (۱۳۹۱)	بررسی مفهوم آرمان‌شهر و مهم‌ترین شاخصه‌های آن به‌ویژه در جهان اسلام	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چستی
۸	اخلاق دولت و نسبت آنها در آرمان‌شهر مهدوی	صادقی و دیرباز (۱۳۹۰)	چستی وضعیت اخلاقی آرمان‌شهر مهدوی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چستی

عدد	عنوان مقاله	پژوهشگران و سال انتشار	سؤال اصلی / فرضیه	نظریه / چهارچوب نظری	روش مورد ادعا در مقاله	شاخص سه‌گانه بلیکی
۹	مطالعه تطبیقی خطوط فکری عمده آرمان‌شهرگرایان مسلمان و غیرمسلمان	یاسوری و سجودی (۱۳۹۹)	بررسی آراء و نظریه‌های آرمان‌شهرگرایان مسلمان و غیرمسلمان و نقش دین و اقتضائات ناشی از آن و همچنین تفاوت‌های مکانی، فرهنگی، دینی، اجتماعی و اقتصادی بر تفکرات آرمان‌گرایانه	ندارد	مطالعه تطبیقی	چیستی
۱۰	تبیین نابرخورداری‌های معنوی (برگرفته از آموزه‌های تربیت عرفانی اسلامی) در تربیت و مواجهه با نیاز متری از دیدگاه مولانا در راستای تحقق حیات طیبه	حاجی‌آقا، فرمی‌هی و فروزش (۱۳۹۸)	توصیف و تحلیل نابرخورداری‌های معنوی و احصای انواع مواجهه با نیاز	ندارد	تحلیل محتوای کیفی	چیستی و چگونگی
۱۱	واکاوی چیستی و جایگاه حیات طیبه در اندیشه ملاصدرا	واسعی، فولادی و بناکار (۱۳۹۹)	واکاوی جایگاه و الزامات تحقق حیات طیبه از منظر ملاصدرا	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۱۲	حیات طیبه و شاخص‌های آن در شبکه مفهومی توسعه سیاسی در قرآن	باقری دولت آبادی و باقری (۱۳۹۴)	چیستی مختصات توسعه سیاسی به‌مثابه دال مرکزی حیات طیبه قرآنی / فرضیه: توسعه سیاسی در قرآن در ترابط و تعامل با رشد و کمال انسان است	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۱۳	تحلیل میزان احساس خوشبختی و توسعه‌یافتگی در ایران	سمعی (۱۳۹۹)	توصیف جایگاه ایران در میان کشورهای دیگر از نظر احساس خوشبختی و میزان توسعه‌یافتگی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۱۴	امت واحده، تفکر کرمانی و نباتی	بررسی ماهیت ساختار نظریه سیستم‌ها	نظریه سیستم‌ها	توصیفی - تحلیلی	چیستی	چیستی

عدد	عنوان مقاله	پژوهشگران و سال انتشار	سؤال اصلی / فرضیه	نظریه / چهارچوب نظری	روش مورد ادعا در مقاله	شاخص سه گانه بلیکی
	سیستمی الهی برای تحقق حیات طیبه	(۱۳۹۶)	امت واحده، شامل اهداف و ویژگی‌ها مبتنی بر رویکردی غایت‌شناسانه		تحلیلی	
۱۵	سبک زندگی ایدئال در دستیابی به حیات طیبه با تأمل بر آموزه‌های اسلامی	منافی، زمانی و مهدوی‌خواه (۱۳۹۴)	توصیف سبک زندگی ایدئال برای دستیابی به حیات طیبه با رویکرد اسلامی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۱۶	حیات معقول به مثابه پیشرفت	یوسف‌زاده (۱۳۹۸)	چیستی حیات معقول از منظر علامه محمدتقی جعفری	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۱۷	آرمان‌شهر ملاصدرا؛ چیستی، ارکان و ویژگی‌ها	لکزایی و افضلی (۱۳۹۲)	چیستی آرمان‌شهر از منظر ملاصدرا	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۱۸	اسباب و عوامل سعادت در آرای فارابی، ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی	یوسفی‌زاد (۱۳۹۷)	بررسی مفهوم سعادت، و اسباب و عواملی که سعادت در پی دارد، در آرای فارابی، ابن سینا و خواجه نصیر	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۱۹	استخراج ویژگی‌های توسعه مطلوب از دیدگاه امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) بر مبنای تعریف عدالت نزد ایشان	شفیعی و زاهدی (۱۳۹۳)	تأثیر تعریف امام از عدالت بر تعیین ویژگی‌های توسعه مطلوب نظر ایشان	ندارد	دور هرمنوتیکی شلاپرماخر	چیستی
۲۰	الزامات و موانع فکری - سیاسی سعادت‌مندی جامعه در دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای	قربانی و نادری (۱۳۹۹)	چیستی سعادت و الزامات و موانع فکری - سیاسی سعادت‌مندی جامعه در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای	ندارد	هرمنوتیک متن‌گرا	چیستی
۲۱	الگوهای توسعه سیاسی با تأکید بر اندیشه امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)	لکزایی و حسینی (۱۳۹۱)	چیستی توسعه سیاسی از منظر امام خمینی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی

عدد	عنوان مقاله	پژوهشگران و سال انتشار	سؤال اصلی / فرضیه	نظریه / چهارچوب نظری	روش مورد ادعا در مقاله	شاخص سه گانه بلیکی
۲۲	الگوی اسلامی ایرانی شهر مطلوب در اندیشه ملاصدرا	عشریه، ستاری، پاکدل فرد و جوانپور (۱۳۹۹)	الگوی اسلامی و ایرانی، اصول، راهکارها، مفاهیم و اندیشه های شهرسازی در اندیشه ملاصدرا	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی و چگونگی
۲۳	الگوی اسلامی پیشرفت بر اساس مفاهیم قرآن کریم	نجف لکزایی و سنقری (۱۳۹۴)	الگوی اسلامی پیشرفت بر اساس مفاهیم قرآن کریم	نظریه علل اربعه در فلسفه	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۲۴	امنیت به مثابه فضیلت در آراء فارابی	تقی لو و لکزایی (۱۳۹۹)	چگونگی توصیف فضیلت به مثابه امنیت و سازگارهای آن در اندیشه فارابی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۲۵	تحول در رفاه ملی: آیا حکمرانی خوب نقش مهمی ایفا می کند؟	دانایی فرد، باباشاهی، آذر و کردنایج (۱۳۹۱)	آیا حکمرانی خوب نقشی در تحول رفاه ملی ایفا می کند؟	چهارچوب نظری مبتنی بر نظریه ترکیبی دولت موافق بازار	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۲۶	بررسی تطبیقی مکاتب مدعی سبک زندگی با تأکید بر معیارهای مکتب برتر	امیری، بیک، قاسم پور و بیکرنگار (۱۳۹۴)	معیارهای مکتب برتر در ارائه سبک زندگی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۲۷	بررسی مؤلفه های حکمرانی خوب از منظر امام خمینی (رحمت الله علیه)	عیوضی و مرزبان (۱۳۹۵)	مؤلفه های حکمرانی خوب در اندیشه امام خمینی با الهام از آموزه های دینی عبارت اند از: توجه به حاکمیت قانون، مشارکت مردم، عدالت جویی،	چهارچوب نظری مبتنی بر حکمرانی خوب (رحمت الله علیه) / فرضیه: مهم ترین مؤلفه های حکمرانی خوب در اندیشه امام خمینی با الهام از آموزه های دینی عبارت اند از: توجه به حاکمیت قانون، مشارکت مردم، عدالت جویی،	توصیفی - تحلیلی	چیستی

عدد	عنوان مقاله	پژوهشگران و سال انتشار	سؤال اصلی / فرضیه	نظریه / چهارچوب نظری	روش مورد ادعا در مقاله	شاخص سه گانه بلیکی
			اعتمادسازی و پاسخگویی حکومت به مطالبات مردمی			
۲۸	بنیان نظری الگوی پیشرفت ایرانیان (تأملی بر تاریخ‌نوشته‌های قرن سوم تا ششم هجری)	ترکمنی آذر (۱۳۹۴)	راهکارهای مورخان برای رسیدن به سعادت دنیوی و چگونگی تبیین آنها	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۲۹	تحلیل نقش دستگاه‌های امنیتی - اطلاعاتی در تحقق مدینه فاضله و تقابل آن با مدینه جاهله	غیبی (۱۳۹۷)	نقش و جایگاه کلیدی دستگاه‌های امنیتی و اطلاعاتی در تحقق مدینه فاضله و تمدن نوین اسلامی و جنگ اطلاعاتی با اخلاک‌گران در تعالی و رشد ابعاد فرهنگی، اقتصادی، صنعتی و حقوقی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۳۰	تحلیلی اجتماعی و سیاسی بر آسیب‌شناسی تحقق سبک زندگی اهل بیت (علیهم‌السلام)	محمدی (۱۳۹۳)	بررسی تأثیر حکومت استبدادی و موانع اجتماعی بر تحقق سبک زندگی برخاسته از آموزه‌های اهل بیت (علیهم‌السلام)	چهارچوب نظری مبتنی بر سبک زندگی گیدنز	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۳۱	جایگاه عقلانیت در شکل‌گیری مراحل رسیدن به تمدن نوین اسلامی از دیدگاه امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای	لاجوردی و معینی پور (۱۳۹۹)	جایگاه عقلانیت در تحقق مراحل پنج‌گانه تمدن اسلامی در اندیشه امام و آیت‌الله خامنه‌ای	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۳۲	درآمدی تطبیقی بر ماهیت مدینه فاضله در آرای فارابی و خواجه نصیرالدین طوسی	برخورداری (۱۳۹۴)	بررسی تطبیقی مدینه فاضله از منظر فارابی و خواجه نصیرالدین طوسی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۳۳	دموکراسی، بحران	شریعت	آیا دموکراسی مبتنی	ندارد	توصیفی -	چیستی

عدد	عنوان مقاله	پژوهشگران و سال انتشار	سؤال اصلی / فرضیه	نظریه / چهارچوب نظری	روش مورد ادعا در مقاله	شاخص سه گانه بلیکی
	معنویت و رویکرد دینی	(۱۳۹۲)	بر نظام لیبرالیستی و اخلاق سرمایه‌داری، بدون رویکرد دینی، با محوریت آموزش و تربیت انسان، می‌تواند بدون در غلتیدن در بحران معنویت و ویرانگری، انسان مدرن را به سعادت رهنمون کند؟		تحلیلی	
۳۴	دوستی مدنی و نوع مدینه نزد فارابی	بحرانی (۱۳۹۴)	رابطه میان دوستی مدنی و نوع مدینه در اندیشه فارابی	چهارچوب نظری مبتنی بر تحلیل شبکه معنایی	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۳۵	سعادت از دیدگاه امام علی(ع): تحلیل ریشه «سعده» در نهج‌البلاغه	درخشه و شفیع قهفرخی (۱۳۹۲)	دریافت منظور امام علی (علیه‌السلام) از سعادت مبتنی بر به‌کارگیری ریشه «سعده» در نهج‌البلاغه	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۳۶	سعادت در اندیشه فارابی و توماس آکویناس	مجیدی (۱۳۹۲)	وجه اشتراک و افتراق سعادت در اندیشه فارابی و آکویناس	ندارد	مقایسه تطبیقی	چیستی
۳۷	مسئله مراتب استخدام و استبعاد در مدینه (در فلسفه سیاسی فارابی)	بحرانی (۱۳۹۵)	دوستی مدنی در هر یک از مدینه‌های فاضله و غیرفاضله، چه رابط‌های را برای اعضای آن مدینه، و به‌ویژه بین رئیس و اعضا، ایجاب می‌کند؟	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۳۸	نقد و بررسی آرمان‌شهر افلاطون در پرتو مدینه فاضله مهدوی	اکبری مطلق (۱۳۹۱)	تفاوت‌ها و شباهت‌های آرمان‌شهر افلاطون با مدینه فاضله مهدوی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی

عدد	عنوان مقاله	پژوهشگران و سال انتشار	سؤال اصلی / فرضیه	نظریه / چهارچوب نظری	روش مورد ادعا در مقاله	شاخص سه گانه بلیکی
۳۹	فرد و جامعه در حکمت سیاسی متعالیه	شریف لکزایی (۱۳۹۲)	عناصر و ابعاد فلسفه سیاسی چیست و مسئله رابطه فرد و جامعه در اندیشه ملاصدرا چگونه تحلیل می‌شود؟	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۴۰	قانون الهی؛ منطق زندگی اجتماعی از منظر کلام سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای	مهاجرنیا (۱۴۰۰)	بررسی نقش قانون الهی در حیات سیاسی انسان‌ها در کلام سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۴۱	کاربست رهیافت سیستمی جامع‌نگر در کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران	محمدی، عبدالله و خوانین‌زاده (۱۳۹۷)	کاربرد رهیافت سیستمی جامع‌نگر در کارآمدی نظام ج.ا.ایران / فرضیه: در نظام‌سازی و کنش‌های نظام سیاسی، مجموعه به هم پیوسته‌ای از اجزا و عوامل مختلف، همچون ایده و مبانی معرفتی، ساختار، کارگزار، رفتار و نظام‌های پیرامونی، دخیل بوده و در تحقق اهداف نظام سیاسی مؤثرند	رهیافت سیستمی جامع‌نگر	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۴۲	مبانی حکمت متعالیه برای اداره امور انسان در تراز انقلاب اسلامی و تأملاتی آسیب‌شناسانه در توسعه غیرمتألهانه	زارعی (۱۳۹۳)	با توجه به مرکب بودن ساختار وجودی انسان از روح و بدن، آیا نظریه فطرت سیاست و حکمت عملی متکفل او می‌تواند تک‌ساختی باشد؟	چهارچوب نظری مبتنی بر نظریه فطرت علامه طباطبایی	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۴۳	مبانی فلسفی توسعه از دیدگاه صدرالمتألهین	شریف لکزایی، کیخا و صدیقه	الگوی حکمت متعالیه مستتبط از آثار	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی

عدد	عنوان مقاله	پژوهشگران و سال انتشار	سؤال اصلی / فرضیه	نظریه / چهارچوب نظری	روش مورد ادعا در مقاله	شاخص سه گانه بلیکی
		لکزایی (۱۳۹۳)	صدرالمآلهین برای توسعه و پیشرفت			
۴۴	مبانی و استلزامات اجتماعی شدن انسان در گفت‌وگو با اصحاب قرارداد اجتماعی و رهیافت فطرت	زارعی (۱۳۹۴)	دستیابی به فحوای مشترک بیانی میان اصحاب قرارداد اجتماعی از جمله هابز، لاک و روسو و مقایسه آن با اندیشه برآمده از رهیافت «فطرت»	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۴۵	مفهوم‌شناسی و حقیقت‌یابی حیات طیبه از منظر قرآن	حاجی صادقی و بخشیان (۱۳۹۳)	مفهوم حیات طیبه و حقیقت آن از منظر قرآن	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۴۶	نگاهی به مفهوم و مؤلفه‌های حیات طیبه از نگاه قرآن کریم و امیر مؤمنان (علیه‌السلام)	مکتب‌دار (۱۳۹۵)	دستیابی به حیات طیبه معلول چه عواملی است؟ حیات یادشده دارای چه مؤلفه‌هایی است؟	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۴۷	نظریه سعادت و جایگاه سیاست در اندیشه امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)	میرعابدینی و گودرزی (۱۳۹۲)	توصیف معنا و مقام سیاست در ارتباط با سعادت در اندیشه سیاسی و اجتماعی امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)	ندارد	هرمنوتیک متن محور	چیستی
۴۸	نقش مردم در نظام سیاسی مردم‌سالاری دینی (اسلامی)	طالبی (۱۳۹۷)	تبیین حق مردم از نگاه دانش فلسفه حق، در تعیین رهبر در نظام مردم‌سالاری دینی (اسلامی) در ایران	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی
۴۹	هویت‌سازی سیاسی بر مبنای سیاست مطلوب در دیوان حافظ	جمشیدی، محمدحسین جمشیدی و سبزی (۱۳۹۷)	حافظ هویت‌سازی جمعی مورد نظر خویش را بر چه بنیان‌هایی بنا کرده و ارکان اصلی تحقق آن را چه می‌داند؟ / فرضیه: حافظ در پی	ندارد	توصیفی - تحلیلی	چیستی

عدد	عنوان مقاله	پژوهشگران و سال انتشار	سؤال اصلی / فرضیه	نظریه / چهارچوب نظری	روش مورد ادعا در مقاله	شاخص سه‌گانه بلیکی
			طرح بازگشت انسان به‌سوی خویشتن یا فطرت انسانی بر مبنای عشق و خرد متعالی و حکمت بوده است.			
۵۰	واکاوی حقیقت حیات طیبه، مراحل و عوامل وصول به آن از دیدگاه علامه طباطبایی	زندیه و رضایی (۱۳۹۶)	واکاوی معنا و حقیقت ندارد حیات طیبه و عوامل وصول به آن از دیدگاه علامه طباطبایی		توصیفی - تحلیلی	چیستی

۴. تحلیل یافته‌ها

تحلیل یافته‌ها در سه سطح نظری، روشی‌شناسی و نتیجه‌شناسی انجام شده است:

۴-۱. یافته‌های نظری

در این قسمت، معیارهای نظری مقاله‌های مورد بحث، مبتنی بر نظریه‌ها، چهارچوب نظری، شاخص سه‌گانه (چیستی، چرایی و چگونگی)، سنخ‌شناسی، تخصص، جنسیت پژوهشگران، پژوهشگران پرچمدار، سال انتشار مقاله‌ها و نشریات پرچمدار مورد مذاقه قرار می‌گیرد.

الف. نظریه‌ها و چهارچوب نظری

بیشتر پژوهش‌های انجام‌یافته چهارچوب نظری مصرحی ندارند و فقط سیزده عنوان مقاله از این قضیه مستثنی هستند. پس از استخراج چهارچوب نظری این مقاله‌ها، مشخص شد که چهارچوب نظری برخی از این پژوهش‌ها مبتنی بر نظریه‌های غربی و برخی دیگر بر مبنای نظریه‌های اسلامی است. در بررسی‌های صورت‌گرفته آشکار شد که برخی از این نظریه‌ها با رویکردی آرمان‌گرایانه در پی ترسیم آرمان‌شهر هستند و برخی دیگر با رویکردی کارکردگرا و به‌دور از مباحث انتزاعی صرف، به‌دنبال نتیجه عینی‌اند. در رویکرد آرمان‌گرایانه اسلامی، سعادت عنصر اصلی و رکن کلیدی تمامی

این نظریه‌ها است و هریک به طریقی در پی تحقق آن هستند؛ نیز تمامی این چهارچوب‌های نظری متأثر از آراء دو فیلسوف بزرگ اسلامی، فارابی و ملاصدرا، هستند. چهارچوب‌های نظری برآمده از نظریه‌های غربی، علاوه بر رویکرد آرمان‌گرایانه بر رویکرد کارکردگرایانه نیز تأکید دارند. در رویکرد آرمان‌گرایانه غربی، چهارچوب‌های نظری در سطح فردی بر سبک زندگی گیدنز، در سطح اجتماعی بر جامعه مطلوب اسپریگنز و در سطح سیاسی بر نظریه‌های حکمرانی خوب مبتنا داشتند. رویکرد کارکردگرایانه نیز منشعب از دو دسته نظریه‌ها بوده است: دسته اول نظریه‌های سیستمی و دسته دوم نظریه‌های اقتصادی.

جدول شماره (۴): چهارچوب نظری مقاله‌ها

منشعب از نظریات	رویکرد	چهارچوب نظری مورد ادعا در مقالات
اسلامی	آرمان‌گرایانه	خوشبختی در حکمت متعالیه
		مدینه فاضله در اندیشه نوسدرالیان
		تحلیل شبکه معنایی فارابی
		سعادت در اندیشه فارابی
		علل اربعه در فلسفه اسلامی
آرمان‌گرایانه	آرمان‌گرایانه	نظریه فطرت علامه طباطبایی
		سطح فردی: سبک زندگی کیدنز
		سطح اجتماعی: جامعه مطلوب توماس اسپریگنز
غربی	کارکردگرایانه	سطح سیاسی: حکمرانی خوب
		سیستمی
	اقتصادی	رهیافت سیستمی جامع‌نگر
		نظریه سیستم‌ها
		دولت موافق بازار
		رفتنار مصرف‌کننده

(منبع: یافته‌های پژوهش حاضر)

ب. فرضیه آزمایی

در مجموع فقط چهار عنوان مقاله فرضیه‌آزما بودند و تمامی این مقاله‌ها نیز فرضیه خود را تأیید کرده‌اند که در جدول شماره ۵ آمده است.

جدول شماره (۵): مقاله‌های فرضیه آزما

رد یا نایید فرضیه	مقالات فرضیه‌آزما
نایید	حیات طیبه و شاخص‌های آن در شبکه مفهومی توسعه سیاسی در قرآن
نایید	بررسی مولفه‌های حکمرانی خوب از منظر امام خمینی (ره)
نایید	کاربست رهیافت سیستمی جامع‌نگر در کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران
نایید	هویت‌سازی سیاسی بر مبنای سیاست مطلوب در دیوان حافظ

پ. سنجش کیفیت آثار

روش‌های آماری بسیاری برای ارزیابی اعتبار پژوهش‌های کمی در فراتحلیل وجود دارد؛ اما سنجش کیفیت در پژوهش‌های کیفی با سختی‌هایی همراه است. برای بررسی کیفیت پژوهش‌ها می‌توان از شاخص «سه‌گانه بلیکی»^۶ استفاده کرد؛ البته ریشه این سه‌گانه به نظرهای ارسطو بازمی‌گردد. بر اساس شاخص سه‌گانه بلیکی، سؤال‌های پژوهش را می‌توان در سه نوع دسته‌بندی کرد: «چیستی»، «چرایی» و «چگونگی» (بلیکی، ۱۳۸۷، صص. ۸۶-۸۸).

اول. مقاله‌های سطح چیستی: تمامی جامعه آماری مطالعات حیات طیبه، در صدد پاسخ به چیستی حیات طیبه هستند. این دسته از مقاله‌ها به تحلیل مفهوم حیات طیبه پرداخته و اغلب با بیان سیر تحول نظرها حول زندگی سعادت‌مند، حیات طیبه را به‌عنوان مطلوب‌ترین گزینه معرفی کرده‌اند. معرفی اصول و مبانی حاکم بر حیات طیبه از مهم‌ترین مباحث این مقاله‌ها است و معرفی این اصول متنوع، اغلب با استناد به رویکرد فلسفی و روایی یا تلفیق این دو، در نظرهای متفکران مسلمان از جمله فارابی، ملاصدرا، علامه طباطبایی و شهید مطهری صورت پذیرفته است.

دوم. مقاله‌های سطح چرایی: این دسته از مقاله‌ها جایی در میان جامعه آماری این پژوهش نداشت و در تمامی آنها ضرورت ایضاح و نیل به حیات طیبه، امری مفروض و متقن است.

سوم. مقاله‌های سطح چگونگی: این آثار با گسترش دامنه پژوهش خود و در نظر گرفتن زمینه و زمانه، سعی در ارائه الگوی بومی برای چگونگی دستیابی و تحقق حیات طیبه داشته‌اند؛ برای نمونه نادری (۱۳۹۵)، مدلی نظری از حیات طیبه بر

اساس اندیشه سیاسی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای استخراج کرده است و شفیع قهفرخی و بهارلو (۱۳۹۹) لوازم سیاسی خوشبختی را با رویکردی فلسفی صورت‌بندی کرده‌اند. این دسته از مقاله‌ها در دل خود به سطح چستی نیز می‌پردازند.

جدول شماره (۶): فراوانی مقاله‌ها بر اساس شاخص سه‌گانه بلیکی

نوع سطح	فراوانی	درصد فراوانی
چستی	۴۳	۸۶
چربی	۰	۰
چگونگی	۷	۱۴

ت. سنخ‌شناسی پژوهشگران

مقاله‌های منتخب در مجموع توسط ۸۱ پژوهشگر به رشته تحریر درآمده‌اند که جدول زیر فراوانی توزیع آنها را نشان می‌دهد. برابر با ۵۸ درصد این پژوهش‌ها را اعضای هیئت علمی، ۳۲ درصد آنها را دانشجویان یا دانش‌آموختگان مقطع دکتری و ۱۰ درصد آن‌ها را نیز دانشجویان یا دانش‌آموختگان مقطع کارشناسی ارشد انجام داده‌اند.

جدول شماره (۷): سنخ‌شناسی پژوهشگران

پژوهشگر	فراوانی	درصد فراوانی
عضو هیئت علمی	۴۷	۵۸
دانش‌آموخته/دانشجو دکتری	۲۶	۳۲
دانش‌آموخته/دانشجو کارشناسی ارشد	۸	۱۰

ث. تخصص پژوهشگران

پژوهشگران مقاله‌های منتخب از گرایش‌ها و تخصص‌های متفاوت و متنوعی پا به عرصه مطالعات حیات طیبه نهاده بودند؛ اما با توجه به پالایه سیاسی پژوهش حاضر، فراوانی رشته علوم سیاسی از سایرین بیشتر بود؛ اگرچه متخصصان سایر رشته‌ها نیز در این زمینه قلم زده‌اند. در جدول زیر فراوانی تخصص‌ها و رشته‌ها در مطالعات سیاسی حیات طیبه به تفکیک آمده است.

جدول شماره (۸): تخصص پژوهشگران

تخصص و رشته	فراوانی	درصد فراوانی
علوم سیاسی	۳۴	٪۴۱
معارف اسلامی	۱۵	٪۱۹
فلسفه	۷	٪۸.۵
معماری و شهرسازی	۷	٪۸.۵
مدیریت	۴	٪۵
مدیریت راهبردی-نظامی	۴	٪۵
مدیریت آموزشی/برنامه‌ریزی درسی	۳	٪۴
علوم اقتصادی	۲	٪۲.۵
جامعه‌شناسی	۲	٪۲.۵
تاریخ	۲	٪۲.۵
زبان و ادبیات فارسی	۱	٪۱.۵

ج. جنسیت پژوهشگران

از بین ۸۱ پژوهشگری که در زمینه حیات طیبه کار کرده‌اند، ۸۶ درصد آنها مرد و ۱۴ درصد آنها زن بودند.

جدول شماره (۹): جنسیت پژوهشگران

جنسیت پژوهشگران	فراوانی	درصد فراوانی
مرد	۷۰	٪۸۶
زن	۱۱	٪۱۴

ج. پژوهشگران پرچمدار

در میان پژوهش‌های صورت‌یافته، نام برخی از پژوهشگران بیشتر از دیگران با مطالعات

سیاسی حیات طیبه گره خورده است که در جدول ذیل آمده است.

جدول شماره (۱۰): پژوهشگران پرچمدار

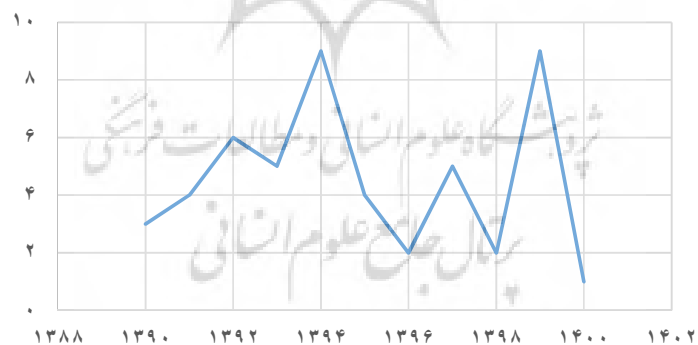
فراوانی مقالات	پژوهشگر
۴	نجف لکزایی
۲	جلال درخشه
۲	شریف لکزایی
۲	امید شفیع قهفرخی
۲	مجتبی زارعی
۲	مهدی نادری
۲	مرتضی بحرانی

ح. سال انتشار

نمودار زیر دوره‌های زمانی انتشار مقاله‌های مطالعات حیات طیبه تا دی سال ۱۴۰۰ را نشان می‌دهد که براین اساس سال ۱۳۹۹ و ۱۳۹۴، با ۹ مقاله بیشترین فراوانی و سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۸ با دو مقاله و سال ۱۴۰۰ با یک مقاله کمترین فراوانی را دارا هستند.

نمودار شماره (۱): سری زمانی مقاله‌های منتشر شده در حوزه حیات طیبه

فراوانی مقاله‌های منتشر شده بر حسب سال

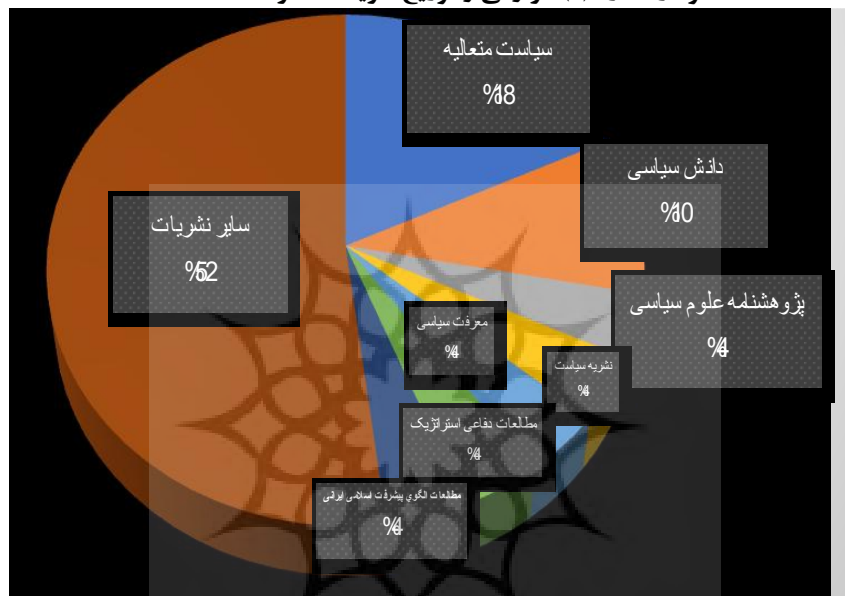
خ. فراوانی و توزیع نشریات

در مجموع ۳۳ نشریه در زمینه مطالعات سیاسی حیات طیبه فعالیت داشته و پذیرای

مقاله‌های پژوهشگران بوده‌اند که دو نشریه سیاست متعالیه و دانش سیاسی به ترتیب با ۹ و ۵ مقاله بیشترین فراوانی را دارا هستند. در نمودار زیر نشریات با بیشترین فراوانی مقاله‌ها فهرست شده‌اند و از آوردن عنوان نشریات دارای یک مقاله صرف نظر شده است.

نمودار شماره (۲): فراوانی و توزیع نشریات منتشرکننده مقاله‌ها

۴-۲. یافته‌های روش‌شناسانه

در این بخش ابتدا روش‌های مورد ادعای مقاله‌های استخراج شد؛ اما برخی از مقاله‌ها به روش کاربستی خود اشاره‌ای نکرده بودند و نگارندگان با خوانش متن مقاله‌ها و نحوه مواجهه پژوهشگران با اسناد و سامان پژوهش هر مقاله، روش مورد استفاده را استخراج کرده‌اند. در جدول زیر نوع و فراوانی روش‌های مورد ادعای مقاله‌ها آمده است:

جدول شماره (۱۱): روش مورد ادعای مقاله‌ها

درصد فراوانی	فراوانی	نوع روش مورد ادعا مقالات
۸۶٪	۴۳	تحلیلی-توصیفی
۶٪	۳	هرمنوتیک
۴٪	۲	مطالعه تطبیقی
۲٪	۱	داده‌بنیاد
۲٪	۱	تحلیل محتوای کیفی

اساساً بسندگی به توصیف نوع روش، برای فراتحلیل روش‌شناسی مقاله‌ها راه‌گشا نیست؛ لذا مطلوب است در سطوح مختلف، روش‌های این مقاله‌ها را تحلیل کنیم. واژه روش و مشتقات آن ممکن است در هفت معنا یا سطح به‌کار رود (حقیقت، ۱۳۸۲، صص. ۳۳-۴۲) که ما در اینجا به مقتضای عنوان پژوهش در دو سطح، یعنی روش معرفت و سطح تحلیل، به بررسی مقاله‌های مطالعات حیات طیبه می‌پردازیم:

الف. روش معرفت

در سطح اول می‌توان از چهار نوع روش سخن گفت. روش معرفت ممکن است فلسفی (عقلی)، علمی (تجربی)، شهودی و نقلی (و تاریخی) باشد (ر.ک. ملکیان، ۱۳۸۰). با بررسی جامعه آماری مقاله‌های حیات طیبه مبتنی بر روش معرفت، این نتیجه به دست آمد که از روش علمی و شهودی در هیچ‌یک از مقاله‌ها استفاده نشده و فقط از روش‌های عقلی و نقلی بهره‌جسته شده است. در جدول زیر فراوانی روش معرفت آمده است:

جدول شماره (۱۲): نوع روش معرفت

درصد فراوانی	فراوانی	نوع روش معرفت
۷۰٪	۳۵	تقلی و تاریخی
۳۰٪	۱۵	عقلی
۰	۰	علمی
۰	۰	شهودی

ب. سطح تحلیل

این سطح به دو بخش توصیفی و هنجاری تقسیم می‌شود. روش توصیفی به معنای اعم خود به توصیف به معنای اخص (گزارش)، تحلیل و نقد تقسیم می‌شود. توصیف به معنای اخص به صرف گزارش موضوع بسنده می‌کند و از جنس خبر دادن است. هدف از تحلیل، ایضاح مدعا و پرداختن به پیش فرض‌های سخن (تأملات پیشینی) و آثار و نتایج مترتب بر یک رأی (تأملات پسینی) است. در نقد، بر خلاف تحلیل، به داوری نظری و عملی موضوع می‌پردازیم. نقد نظری به مطابقت مسئله با واقع و نقد عملی به آثار و نتایج فردی و اجتماعی آن مربوط می‌شود؛ اما پژوهش هنجاری به ارائه بایدها و نبایدها می‌پردازد (نک. ملکیان، ۱۳۸۰).

جدول شماره (۱۳): نوع روش

درصد فراوانی	فراوانی	نوع روش	توصیفی
۸٪	۴	گزارش	
۸۶٪	۴۳	تحلیلی	
۶٪	۳	نقد	
۰	۰		هنجاری

در میان مقاله‌های مورد بررسی، سه مقاله شماره ۵، ۳۳ و ۳۸ پا به وادی نقد گذاشته بودند و چهار مقاله شماره ۷، ۱۷، ۴۶ و ۵۰ روش گزارش را برگزیده بودند و

دیگر مقاله‌ها روش تحلیلی داشتند.

از میان ۴۳ مقاله‌ای که روش توصیفی - تحلیلی را اختیار کرده‌اند، فقط سه مقاله از فن تحلیل کمی بهره برده‌اند و دیگر مقاله‌ها از فن تحلیل کیفی استفاده کرده‌اند. مقاله «تحول در رفاه ملی: آیا حکمرانی خوب نقش مهمی ایفا می‌کند؟» از فن تحلیل کمی آزمون همبستگی، مقاله «طراحی الگوی سعادت محور مصرف (با رویکرد ریاضی)» از فن تحلیل کمی مدل ریاضی و مقاله «تحلیل میزان احساس خوشبختی و توسعه‌یافتگی در ایران» از فن تجزیه و تحلیل آماری برای پژوهش بهره گرفته‌اند.

جدول شماره (۱۴): فن تحلیل

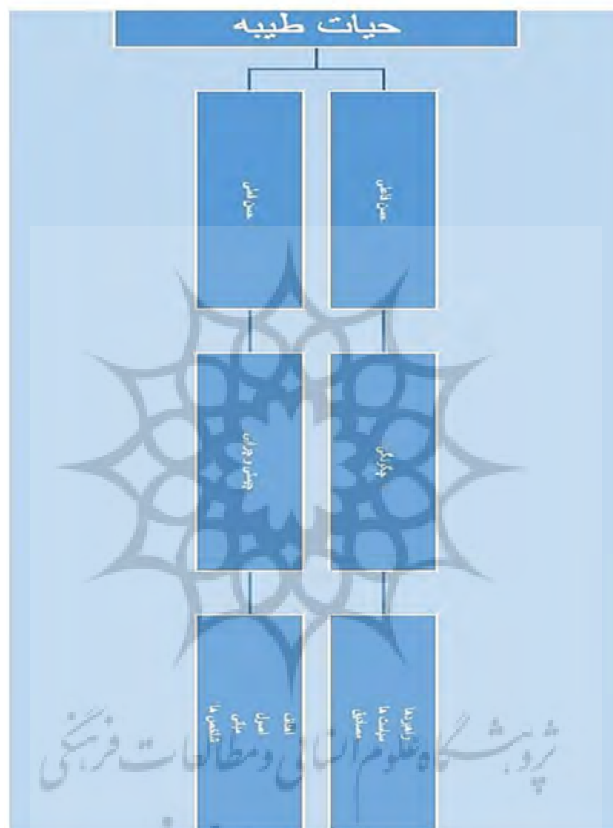
درصد فراوانی	فراوانی	فن تحلیل
۹۳٪	۴۰	کیفی
۷٪	۳	کمی

۳-۴. یافته‌های ناظر بر دستاورد

در فراتحلیل مطالعات حیات طیبه، با فراوانی و تنوع بسیاری مواجهیم که عملاً بدون وجود چهارچوب و پایبستی متقن، پردازش و توضیح آنها غیرممکن است. با توجه به ریشه و منشأ قرآنی مفهوم حیات طیبه، شایسته است تا برای استخراج مختصات و چهارچوب مطلوب فراتحلیل نتایج، به خود قرآن کریم رجوع کنیم تا بتواند سنگ محک پژوهش‌های این عرصه باشد. بر اساس آیه شریفه ۹۷ سوره نحل می‌توان به دو رکن محوری تحقق حیات طیبه از منظر قرآن کریم راه برد: حیات طویا و زندگی طیب و گوارا تنها در سایه ایمان (حُسن فاعلی) و عمل صالح (حُسن فعلی) میسر می‌شود (جوادی آملی، ۱۳۸۹، ج ۱۰، ص. ۵۶۹، طباطبایی، ۱۴۱۷ق، ج ۱۲، صص. ۴۹۱-۴۹۴)؛ بنابراین می‌توان چهارچوب تحلیل یافته‌ها را بر دو رکن ایمان و عمل صالح بنیان نهاد؛ پس هرآنچه مربوط به چیستی و چرایی حیات طیبه و تحت عناوینی همچون مبانی، اهداف، اصول و شاخص‌هاست، در ذیل ایمان (حسن فعلی) و هرآنچه که مربوط به چگونگی حیات طیبه و تحت عناوینی همچون راهبردها، سیاست‌ها و مصادیق است،

در ذیل عمل صالح (حسن فاعلی) دسته‌بندی می‌شود. براین اساس، بسنده کردن مقاله‌ها به کلیات، یکی از مهم‌ترین کاستی‌های موجود در پژوهش‌های پیشین است.

شکل شماره (۲): چهارچوب فراتحلیل نتایج حیات طیبه

(طراحی نویسندگان)

نتیجه‌گیری

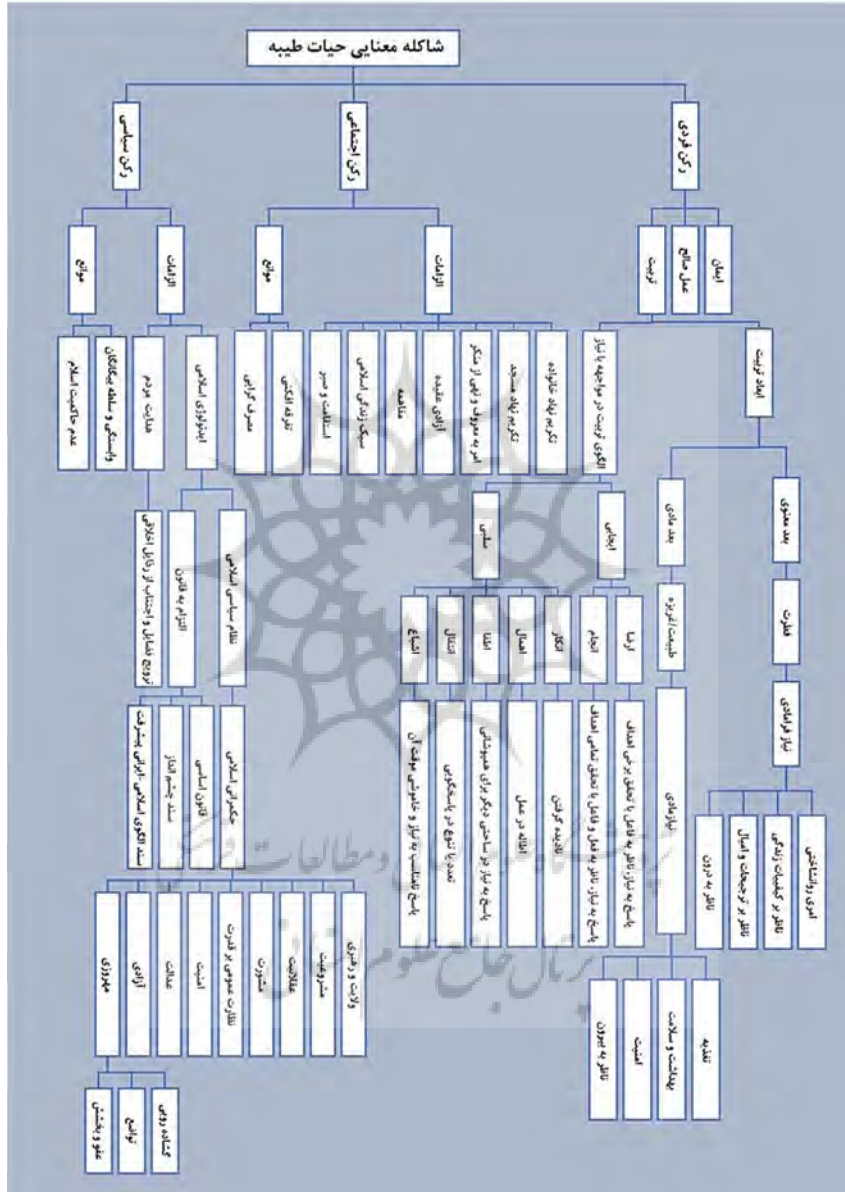
در این مقاله تلاش شد تا با رویکردی فراتحلیلی پژوهش‌های سیاسی ناظر بر حیات طیبه در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۴۰۰ بررسی شود تا مشخص گردد این پژوهش‌ها دارای چه مختصاتی بوده، چه دستاوردهایی داشته و دچار چه چالش‌ها و کاستی‌هایی هستند. این پژوهش، نخستین پژوهش مستقل در حوزه فراتحلیل مطالعات حیات طیبه در ایران به‌شمار می‌رود. به‌منظور شناسایی و گردآوری منابع مربوط به حیات طیبه و با توجه به همپوشانی معنایی این مفهوم با دیگر مفاهیم همسایه، اصطلاحات «حیات طیبه»، «سعادت» و «خوشبختی» در پایگاه‌های معتبر علمی کشور جستجو شد. همچنین به‌منظور تدقیق در موضوع، با توجه به رویکرد سیاسی پژوهش و همچنین ریشه‌داشتن حیات طیبه در ادبیات متفکران مسلمان، پالایه‌ای به‌منظور حذف مقاله‌های درباره اندیشه غیرمسلمانان اعمال شد و در نهایت ۵۰ عنوان مقاله باقی ماند. با تدقیق در رویکردهای فلسفی و تفسیری ناظر به سعادت، شاخص‌های سه‌گانه نظری، روشی و نتیجه‌شناسانه به‌منظور فراتحلیل مطالعات حیات طیبه احصاء شد.

با نگاهی کلی به پژوهش‌های صورت‌گرفته، در سه سطح نظری، روشی و نتیجه‌شناسانه چند نکته حائز اهمیت است: ضعف الگوی نظری در بیشتر پژوهش‌ها مشهود است؛ همچنین از لحاظ شناختی، چهارچوب نظری مشخص و کارآمد فقط در تعداد کم‌شماری از مقاله‌ها به‌چشم می‌خورد. نبود پیوند منسجم میان چهارچوب نظری با الگوی تحلیل و عدم پایبندی به استلزامات نظری و مفهومی در بسط و کاربست الگوی تحلیل از دیگر کاستی‌های نظری در این پژوهش‌هاست. بیشتر مقاله‌ها مربوط به سؤال از چیستی حیات طیبه بودند و سؤال از چگونگی کمتر طرح شده بود؛ از همین رو، این نوع پژوهش‌ها بیشتر در سطح نظریه‌آزمایی قرار داشته و به نظریه‌سازی ورود نمی‌کنند. به‌نظر می‌رسد یکی از علل این امر، استناد و ابتنای فراوان کارها بر آرای فارابی و ملاصدرا بدون بسط نظری آنهاست. بسندگی به رویکرد آرمان‌گرایانه در توضیح حیات طیبه و عدم توجه به رویکرد کارکردگرایانه در رویکردهای اسلامی، بر خلاف رویکردهای غربی، از دیگر ضعف‌های چهارچوب‌های نظری این پژوهش‌هاست. از جهت روشی، ۷۰ درصد پژوهشگران مبتنی بر روش معرفت‌نقلی

(تاریخی) به داده‌کاوی موضوع پرداخته‌اند و ۳۰ درصد بر اساس روش معرفت عقلی (فلسفی) استدلال کرده‌اند. غفلت از روش هنجاری و تمرکز بر روش توصیفی از دیگر ضعف‌های این دست مطالعات بوده است. همچنین در بسیاری از مقاله‌ها نوع روش و مراحل آن مطرح نشده است، حال آنکه در اکثر مقاله‌هایی که به روش اشاره شده، به جای کاربست آن بیشتر با ادعای کاربست آن مواجه هستیم. همچنین ۹۳ درصد مقاله‌ها از فن تحلیل کیفی بهره جسته‌اند که با توجه به نوع و خاستگاه پژوهش‌ها منطقی به نظر می‌رسد.

بسندگی به کلیات و عدم نوآوری و ابتکار از اصلی‌ترین کاستی‌های فراتحلیل سطح نتیجه‌شناسی این پژوهش‌ها بوده است. با بررسی در نتایج این ۵۰ مقاله و مبتنی بر چهارچوب نظری مشخص و کارآمد، نتایج و یافته‌های سه مقاله «صورت‌بندی لوازم سیاسی خوشبختی در حکمت متعالیه»، «تحلیل مؤلفه‌های «حیات طیبه» در اندیشه سیاسی نوصدرائیان» و «الزامات و موانع فکری - سیاسی سعادت‌مندی جامعه در دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای» سنگ‌بنای توصیف و تبیین فراتحلیل نتیجه‌شناسی قرار گرفت و مبتنی بر ترکیب و ادغام الگوهای این سه مقاله و با اضافه شدن نتایج دیگر مقاله‌ها، یک شاکله معنایی از حیات طیبه به دست آمد. این شاکله معنایی از حیات طیبه که در شکل شماره ۳ آمده است، طرح ساده‌شده‌ای است که خطوط اساسی یک مجموعه انتزاعی و روابط موجود بین آنها را مشخص می‌کند؛ این طرح از سطح پنداشت و مفهوم فراتر می‌رود و تا حدی به عرصه اصول و ارزش‌های کاربردی ورود می‌کند.

شکل شماره (۳): شاکله معنایی پیشنهادی حیات طیبه

(طراحی توسط نویسندگان)

یادداشت‌ها

۱. مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری (نسبت آزادی و فضیلت جهت تحقق حیات طیبه) با استاد راهنمایی دکتر فرشاد شریعت و مشاوره آقایان دکتر احمدی طباطبایی و دکتر شفیع قهفرخی است. رساله فوق در دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، دفاع شده است.

2. Good life

3. ATLAS.ti

۴. باقی تفاسیر شیعه به دلیل نبود تفسیر این آیه یا تکرار و ارجاع به تفاسیر ماقبل خودشان حذف شدند.

۵. چهار مقاله شریعت و شفیع قهفرخی (۱۳۹۴)، علیپوریانی و نوری (۱۳۹۸)، عزیزی و نوری ساری (بهار ۱۳۹۴) و عزیزی و نوری ساری (پاییز ۱۳۹۴) بر اساس این پالایه حذف شدند.

6. Blaikie

کتابنامه

- احمدی طباطبایی، محمدرضا (۱۳۸۸). «مفهوم سعادت؛ کلید متدولوژیک فهم اندیشه‌های سیاسی اسلامی». در علی‌اکبر علیخانی و همکاران، *روش‌شناسی در مطالعات سیاسی اسلام*، (ص ۱۱۱-۱۱۲). تهران: دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).
- اخلاقی، حلیمه؛ شرف‌الدین، حسین؛ صفورایی، محمدمهدی؛ عزیزی کیا، غلامعلی (۱۳۹۶). «مبانی هستی‌شناسی سبک زندگی طیبه از دیدگاه قرآن کریم»، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده». ۵(۸): ۱۰۷-۱۲۸.
- افراد، کاظم و احمدی، حسن (۱۳۹۱). «سیر تفکرات پیرامون مدینه فاضله در جهان اسلام». *آموزه‌های فلسفه اسلامی*. (۱۱)، ۳-۲۹.
- افضلی، سیدعبدالرئوف و لکزایی، نجف (۱۳۹۲). «آرمان‌شهر ملاصدرا؛ چیستی، ارکان و ویژگی‌ها». *نشریه علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم (علیه‌السلام)*، (۶۳)، ۶۱-۸۲.
- اکبری مطلق، جواد (۱۳۹۱). «نقد و بررسی آرمان‌شهر افلاطون در پرتو مدینه فاضله مهدوی». *نشریه معرفت سیاسی*. (۸)، ۱۹-۱۰۴.
- اکبری، مرتضی و غفوریان، فاطمه‌السادات (۱۳۹۴). *تحلیل داده‌های کیفی با استفاده از نرم‌افزار Atlas.ti*. تهران: دانشگاه تهران.

امیری، افشار؛ بیک، علی اصغر؛ قاسم‌پور، غلام‌عباس و پیکرنگار، عبدالله (۱۳۹۴). «بررسی تطبیقی مکاتب مدعی سبک زندگی با تأکید بر معیارهای مکتب برتر». نشریه مطالعات دفاعی استراتژیک. (۵۹)، ۹۷-۱۲۰.

باقری دولت‌آبادی، علی و باقری، محمد (۱۳۹۴). «حیات طیبه و شاخص‌های آن در شبکه مفهومی توسعه سیاسی در قرآن». پژوهش‌های سیاست اسلامی. (۷)، ۱۱-۳۶.

بحرانی، مرتضی (۱۳۹۴). «دوستی مدنی و نوع مدینه نزد فارابی». نشریه دانش سیاسی. (۲۱)، ۶۹-۸۸.

بحرانی، مرتضی (۱۳۹۵). «سلسله‌مراتب استخدام و استبعاد در مدینه (در فلسفه سیاسی فارابی)». نشریه پژوهشنامه علوم سیاسی. (۴۲)، ۲۹-۵۸.

برخورداری، عارف (۱۳۹۴). «درآمدی تطبیقی بر ماهیت مدینه فاضله در آرای فارابی و خواجه نصیرالدین طوسی». نشریه سیاست. (۳۴)، ۲۲۰-۲۳۷.

بلیکی، نورمن (۱۳۸۷). طراحی پژوهش‌های اجتماعی. ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر نی. ترکمنی آذر، پروین (۱۳۹۴). «بنیان نظری الگوی پیشرفت ایرانیان (تأملی بر تاریخ نوشته‌های قرن سوم تا ششم هجری)». نشریه سیاست متعالیه. (۸)، ۸۳-۱۰۰.

تقی‌لو، داوود و لکزایی، نجف (۱۳۹۹). «امنیت به مثابه فضیلت در آراء فارابی». نشریه امنیت پژوهی. (۷۱)، ۱۰۱-۱۱۸.

جمشیدی، محمدحسین؛ جمشیدی، محمدحسن و سبزی، داود (۱۳۹۷). «هویت‌سازی سیاسی بر مبنای سیاست مطلوب در دیوان حافظ». نشریه مطالعات سیاسی. (۳۹)، ۱-۲۸.

جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۹). تسنیم، تنظیم سعیدبندعلی، قم: اسرا. حاجی صادقی، عبدالله و بخشیان، ابوالقاسم (۱۳۹۳). «مفهوم‌شناسی و حقیقت‌یابی حیات طیبه از منظر قرآن». نشریه انسان پژوهی دینی. (۳۱)، ۱۶۵-۱۸۵.

حسنی‌فر، عبدالرحمان (۱۳۹۴). «الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت بر اساس دیدگاه فارابی (مطالعه موردی سعادت سیاسی اجتماعی)». جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. (۱) ۶، ۴۹-۷۴.

حقیقت، سیدصادق (۱۳۸۲). «بر حاشیه روش تحقیق در علوم سیاسی». دانش‌پژوهان. (۱)، ۳۳-۴۲. دانایی‌فرد، حسن؛ باباشاهی، جبار؛ آذر، عادل و کردنائیچ، اسدالله (۱۳۹۱). «تحول در رفاه ملی: آیا حکمرانی خوب نقش مهمی ایفا می‌کند؟». نشریه پژوهش‌های مدیریت در ایران.

- درخشه، جلال و تبشیری، حمیدرضا (۱۳۹۹). «تحلیل مولفه‌های «حیات طیبه» در اندیشه سیاسی نوصدرائیان (با تأکید بر آراء شهید مرتضی مطهری)». *دانش سیاسی*. (۳۱)، ۱۱۷-۱۴۴.
- درخشه، جلال و شفیعی قهفرخی، امید (۱۳۹۲). «سعادت از دیدگاه امام علی (علیه‌السلام)؛ تحلیل ریشه «سعد» در نهج البلاغه». *نشریه سیاست*، ۴۳(۲)، ۱۸۵-۲۰۲.
- رجایی، فرهنگ (۱۳۹۹). *تصورهای اجتماعی تجدد*. تهران: دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).
- زارعی، مجتبی (۱۳۹۳). «مبانی حکمت متعالیه برای اداره امور انسان در تراز انقلاب اسلامی و تأملاتی آسیب‌شناسانه در توسعه غیرمتألهانه». *نشریه پژوهش‌های انقلاب اسلامی*. (۸)، ۱۶۵-۱۸۸.
- زارعی، مجتبی (۱۳۹۴). «مبانی و استلزامات اجتماعی شدن انسان در گفتمان اصحاب قرارداد اجتماعی و رهیافت فطرت». *نشریه معرفت سیاسی*. (۱۴)، ۵-۲۴.
- زرنگار، مصطفی (۱۳۹۱). *فوز و فلاح در بیان قرآن کریم و سعادت در اخلاق نظری*. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).
- زندیه، مهدی و رضایی، صدیقه (۱۳۹۶). «واکاوی حقیقت حیات طیبه، مراحل و عوامل وصول به آن از دیدگاه علامه طباطبایی». *نشریه پژوهش‌های قرآنی میثاق*. (۲)، ۷۹-۱۰۰.
- سمیعی، محمد (۱۳۹۹). «تحلیل میزان احساس خوشبختی و توسعه‌یافتگی در ایران». *نشریه پژوهشنامه علوم سیاسی*. (۶۱)، ۳۷-۶۷.
- شریعت، فرشاد (۱۳۹۲). «دموکراسی، بحران معنویت و رویکرد دینی». *نشریه دانش سیاسی*. (۱۷)، ۱۹-۳۰.
- شریعت، فرشاد و شفیعی قهفرخی، امید (۱۳۹۴). «جان لاک و مسئله خوشبختی». *نشریه غرب‌شناسی بنیادی*. (۱)، ۷۵-۱۰۴.
- شفیعی قهفرخی، امید و بهارلو، میثم (۱۳۹۹). «صورتبندی لوازم سیاسی خوشبختی در حکمت متعالیه». *دانش سیاسی*. (۳۲)، ۴۳۳-۴۶۰.
- شفیعی، حسن و زاهدی، بهرام (۱۳۹۳). «استخراج ویژگی‌های توسعه مطلوب از دیدگاه امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) بر مبنای تعریف عدالت نزد ایشان». *نشریه علوم سیاسی دانشگاه آزاد کرج*. (۲۸)، ۶۵-۹۶.
- صادقی، مسعود و دیرباز، عسکر (۱۳۹۰). «اخلاق دولت و نسبت آن‌ها در آرمانشهر مهدوی». *مشرق موعود*. (۲۰)۵، ۱۰۱-۱۱۶.
- صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۵۴). *المبدأ و المعاد*. مقدمه و تصحیح: سید

- جلال‌الدین آشتیانی، تهران: انجمن حکمت و فلسفه.
- صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۶). تفسیر القرآن الکریم (ج۷). قم: بیدار.
- طالبی، محمدحسین (۱۳۹۷). «نقش مردم در نظام سیاسی مردم‌سالاری دینی (اسلامی)». نشریه سیاست متعالیه. (۲۱)، ۹۵-۱۱۴.
- طباطبایی، سیدمحمدحسین (۱۴۱۷). تفسیرالمیزان (ج۲۰). (سیدمحمدباقر موسوی همدانی، مترجم)، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه.
- عربی، سیدهادی (۱۳۹۰). «بررسی تطبیقی نظریه‌های رفاه و بهروزی». جستارهای اقتصادی. ۸(۱۵)، ۶۱-۸۷.
- عزیزی، سیدمجتبی و نوری ساری، حجت‌اله (۱۳۹۴). «بازسازی لیبرالیسم سیاسی در ساحت اندیشه رالز بر اساس دو مفهوم آزادی و سعادت». نشریه پژوهشنامه علوم سیاسی. (۳۸)، ۱۷۷-۲۰۴.
- عزیزی، سیدمجتبی و نوری ساری، حجت‌اله (۱۳۹۴). «شاخصه‌های اصلی اجتماع‌گرایی سندل براساس دو مفهوم آزادی و سعادت». نشریه پژوهشنامه علوم سیاسی. (۴۰)، ۱۴۱-۱۶۴.
- عشریه، روح‌الله؛ ستاری ساربانقلی، حسن؛ پاکدل، محمدرضا و جوانپور هروی، عزیز (۱۳۹۹). «الگوی اسلامی ایرانی شهر مطلوب در اندیشه ملاصدرا». نشریه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی. (۱۵)، ۱۹۵-۲۲۳.
- علیپوریانی، طهماسب و نوری، مختار (۱۳۹۸). «مواجهه جماعت‌گرایانه السدیر مکتب‌تایر با دولت لیبرالی عصر مُدرن». نشریه دولت‌پژوهی. (۱۸)، ۱۷۱-۲۰۸.
- عیوضی، محمدرحیم و مرزبان، نازنین (۱۳۹۵). «بررسی مؤلفه‌های حکمرانی خوب از منظر امام خمینی». نشریه مطالعات سیاسی جهان اسلام. (۱۹)، ۱۱۷-۱۳۷.
- غیبی، قاسم (۱۳۹۷). «تحلیل نقش دستگاه‌های امنیتی - اطلاعاتی در تحقق مدینه فاضله و تقابل آن با مدینه جاهله». نشریه پژوهش‌های حفاظتی و امنیتی. (۲۷)، ۸۳-۱۰۸.
- فرج، ابراهیم (۱۳۹۰). «طراحی الگوی سعادت‌محور مصرف (با رویکرد ریاضی)». مطالعات اقتصاد اسلامی. (۷)، ۶۷-۹۲.
- فولادی و نند، محمد؛ درویشی، زینب (۱۴۰۲). «بررسی مقایسه‌ای حیات طیبه از منظر علامه طباطبایی و آیت‌الله مصباح یزدی»، پژوهش‌های مابعدالطبیعی. ۴(۷): ۱۸۳-۳۱۶.
- قربانی، فاطمه و نادری، مهدی (۱۳۹۹). «الزامات و موانع فکری - سیاسی سعادت‌مندی جامعه در دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای». نشریه جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام. (۸)، ۱۳۱-۱۵۸.

- کرمانی، طوبی و نباتی، صبیحه (۱۳۹۶). «امت واحده، تفکر سیستمی الهی برای تحقق حیات طیبه». پژوهش‌نامه مذاهب اسلامی. (۸)، ۵-۲۲.
- کیمیایی دوزین، ابراهیم (۱۳۹۸). حیات طیبه در جمهوری اسلامی ایران؛ نسبت اخلاق و اقتصاد در ایده و عمل. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، تهران، ایران.
- لاجوردی، سیدشهاب و معینی‌پور، مسعود (۱۳۹۹). «جایگاه عقلانیت در شکل‌گیری مراحل رسیدن به تمدن نوین اسلامی از دیدگاه امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای». نشریه سیاست متعالیه. (۲۸)، ۵۴-۷۰.
- لکزایی، شریف (۱۳۹۲). «فرد و جامعه در حکمت سیاسی متعالیه». نشریه سیاست متعالیه. (۳)، ۲۵-۴۲.
- لکزایی، شریف؛ کیخا، نجمه و لکزایی، صدیقه (۱۳۹۴). «مبانی فلسفی توسعه از دیدگاه صدرالمآلهین». نشریه سیاست متعالیه. (۱۱)، ۶۹-۸۸.
- لکزایی، نجف و اسم حسینی، غلامرضا (۱۳۹۱). «الگوهای توسعه سیاسی با تأکید بر اندیشه امام خمینی». نشریه مطالعات انقلاب اسلامی. (۲۹)، ۳۵-۶۰.
- لکزایی، نجف و سنقری، محمد (۱۳۹۴). «الگوی اسلامی پیشرفت براساس مفاهیم قرآن کریم». نشریه سیاست متعالیه. (۸)، ۷-۲۸.
- مجیدی، حسن (۱۳۹۲). «سعادت در اندیشه فارابی و توماس آکویناس». نشریه دانش سیاسی. (۱۸)، ۹۵-۱۱۴.
- محمدی، علیرضا؛ خوانین‌زاده، محمدحسین و عبدالله، عبدالمطلب (۱۳۹۷). «کاربست رهیافت سیستمی جامع‌نگر در کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران». نشریه پژوهش‌های راهبردی سیاست. (۲۵)، ۲۲۱-۲۵۰.
- محمدی، محسن (۱۳۹۳). «تحلیلی اجتماعی و سیاسی بر آسیب‌شناسی تحقق سبک زندگی اهل بیت (علیهم‌السلام)». نشریه سیاست متعالیه. (۶)، ۴۷-۶۸.
- مشمول حاجی‌آقا، محمدرضا؛ فرمینی، محسن و فروزش، سینا (۱۳۹۸). «تبیین ناب‌خورداری‌های معنوی (برگرفته از آموزه‌های تربیت عرفانی اسلامی) در تربیت و مواجهه با نیازمندی‌های از دیدگاه مولانا در راستای تحقق حیات طیبه». مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی. (۲۶)، ۱۴۳-۱۷۸.
- مکتب‌دار، علیرضا (۱۳۹۵). «نگاهی به مفهوم و مولفه‌های حیات طیبه از نگاه قرآن کریم و

- امیر مؤمنان (علیه السلام). نشریه علوم و معارف قرآن و حدیث. (۸)، ۹۹-۱۲۰.
- مکنون، رضا و سلیمی، جلیل (۱۳۹۷). «فرا تحلیل کیفی پژوهش‌های علمی ناظر بر مسئله حکمرانی در ایران». مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران. (۱)۱۰، ۱-۳۰.
- ملکیان، مصطفی (۱۳۸۰). «روش‌شناسی در علوم سیاسی». فصلنامه علوم سیاسی. (۱۴)، ۳۳۳-۳۵۲.
- مهاجرنیا، محسن (۱۴۰۰). «قانون الهی؛ منطق زندگی اجتماعی از منظر کلام سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای». نشریه سیاست متعالیه. (۳۲)، ۱۱۶-۱۳۴.
- میرعابدینی، سید مهدی و گودرزی رئوف، هادی (۱۳۹۲). «نظریه سعادت و جایگاه سیاست در اندیشه امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)». نشریه آفاق امنیت. (۲)، ۵-۲۶.
- نادری، مهدی (۱۳۹۵). «مدل نظری حیات طیبه به مثابه آرمان انقلاب اسلامی در اندیشه سیاسی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (بر اساس روش تئوری داده‌بنیاد)». پژوهشنامه انقلاب اسلامی. (۶)، ۴۱-۵۶.
- نصیرالدین طوسی، محمد (۱۳۷۳). اخلاق ناصری. تصحیح: مجتبی مینویی و علیرضا حیدری، تهران: خوارزمی.
- واسعی، هادی؛ فولادی، محمد و بناکار، رویا (۱۳۹۹). «واکاوی چیستی و جایگاه حیات طیبه در اندیشه ملاصدرا». نوار معرفت. (۱۸)، ۷۶-۹۷.
- یاسوری، مجید و سجودی، مریم (۱۳۹۹). «مطالعه تطبیقی خطوط فکری عمده آرمان شهرگرایان مسلمان و غیرمسلمان». راهبرد توسعه. (۶۱)، ۱۳۷-۱۶۴.
- یوسف‌زاده، حسن (۱۳۹۸). «حیات معقول به مثابه پیشرفت». نشریه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی. (۱۴)، ۲۵۱-۲۵۷.
- یوسفی‌راد، مرتضی (۱۳۹۷). «اسباب و عوامل سعادت در آرای فسارابی، ابن سینا و خواجه نصیرالدین طوسی». نشریه سیاست متعالیه. (۲۰)، ۱۹-۳۶.

پښتو ښکته ځاښه علوم انساني و مطالعات فرښتې
پرتال جامع علوم انساني